

Серйозним недоліком у грі сучасних виконавців музики Шопена багато музикантів називають захоплення показною віртуозністю, швидкими темпами, перебільшеною силою, що наближає їх виконання до механістичної гри. «Замість природного, простого почуття у них чужа Шопену ходульна піднесеність, так званий «темперамент»[2, с.236].

На думку дослідників (О.Чеботаренко та інші), розум й натхнення, тонкий розрахунок й розвинений смак, самостійність й глибина думки, безпосередність й теплота почуттів є критеріями гідної інтерпретації творів Шопена [6].

Не дивлячись на спільні стилістичні прийоми, що об'єднують усе мистецтво Шопена – від творів 20-х до творчості 40-х років, від танцювальних мініатюр до крупних циклів – його музика відмічена майже «бетховенською» ознакою жанрової диференціації. У межах однієї фортепіанної музики композитор зумів визначити неповторні особливості кожного жанру, надаючи йому свої особливі «акценти», неповторні штрихи. Нові жанри, які з'явилися у професійному мистецтві лише в епоху романтизму (мазурки, вальси, балади) і жанри, які мали старовинні традиції (полонези, прелюдії, ноктюрни, скерцо, етюд, сонати), - усе отримало в творчості Шопена нову, іноді несподівану, однак завжди переконливу художню інтерпретацію.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи усе вищевказане, ми можемо стверджувати, що залучення досліджень видатних музикантів-виконавців, мистецтвознавців та педагогів сприятиме ретельному і скрупульозному вивченню нотного тексту музичного твору, глибокому проникненню в шопенівську поетику; досягнення певного рівня інтерпретації фортепіанних творів Шопена можливе лише за умови вивчення художнього образу в широкому культурологічному аспекті; осягнення «шопенівської інтонації» є основою музично-виконавського стилю; важливим засобом досягнення художніх завдань є технічна досконалість виконавця, широкий кругозір, тонке відчуття епохи, майстерність педалізації тощо.

Література

1. Асафьев Б. Речевая интонация /Б.Асафьев. – М.-Л.: «Музыка» - 1969.-218с.
2. Вінок Шопену: Зб. статей / [відп. Ред. Л.С.Сідельніков]. - М.: Музыка, 1989. - С. 235-257.
3. Касьяненко Л. Виконавська інтерпретація фактури прелюдій Ф.Шопена / Л.Касьяненко - Автореф.канд.дис.- К., 2001 - 23с.
4. Рахманінов С. Літературна спадщина /С.Рахманінов. - М.: «Рад. комп. », 1980. - Т.1. – 573с.
5. Тукова І. Про смисловий простір музикального твору /І.Тукова //Музичне мистецтво й культура. - Науковий вісник. - Одеса, 2006. - Вип.7, Книга 2. - С. 108-116.
6. Чеботаренко О. Фортепіанна музика Шопена у контексті сучасної виконавської культури [Електронний ресурс]/О.Чеботаренко. Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Staptp 2012.

УДК 378.147:159.922.4:78

Куненко Л.О., Руденко Ю.Д.

ЗАСОБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розглядається проблема формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики з позицій історичного аспекту становлення етнопедагогічної науки, а також значення засобів української народної педагогіки як ефективного інструменту формування етнопедагогічної культури щодо виявлення етнопедагогічного змісту навчальних дисциплін.

Ключові слова: етнопедагогічна культура, вчитель музики, українська народна педагогіка, етнопедагогіка, засоби української народної педагогіки, етнопедагогічний зміст навчальних дисциплін.

В статье рассматривается проблема формирования этнопедагогической культуры будущего учителя музыки с позиций исторического аспекта становления этнопедагогической науки, а также значения средств украинской народной педагогики как эффективного инструмента формирования этнопедагогической культуры путем выявления этнопедагогического содержания учебных дисциплин.

Ключевые слова: этнопедагогическая культура, учитель музыки, украинская народная педагогика, этнопедагогика, средства украинской народной педагогики, этнопедагогическое содержание учебных дисциплин.

The article deals with the problem of forming ethnopedagogical culture of the future teacher of music from the standpoint of the historical aspect of becoming ethnopedagogical science, as well as important method's Ukrainian folk pedagogy as an effective method for the formation ethnopedagogical culture by identifying ethnopedagogical content of academic disciplines.

Keywords: ethnopedagogical culture, teacher of music, Ukrainian folk pedagogy, ethnopedagogic, methods Ukrainian folk pedagogy, ethnopedagogical content of academic disciplines.

В сучасних умовах активного реформування та розбудови системи національної освіти України всіх рівнів величезного значення набувають етнокультурний і етнопедагогічний аспекти означених процесів. Основні нормативно-правові документи освітянської галузі передбачають формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації, відтворення культури і духовності в усій різноманітності вітчизняних та світових зразків, підготовку нової генерації педагогічних кадрів, підвищення рівня фаховості, невіддільність освіти від національного ґрунту, її органічне поєднання з національною історією та народними традиціями, прилучення до надбань народної творчості, здобутків української та світової культури, побудову освіти в Україні на засадах гуманізму [1].

Фундаментальні позиції, обґрунтовані Державою, вимагають від вищої школи урахування етнопедагогічного підходу до фахової підготовки нової генерації вчителів загалом і вчителів музики зокрема. Специфіка вимог полягає у необхідності формування особистості вчителя з високим рівнем інтелектуально-творчих можливостей, спрямованих на відродження духовності українського народу, збереження національної ідентичності в царинах музичної культури, педагогічної освіти та науки, що є запорукою успішного розвитку суспільства і Держави.

Відповідь на виклики сьогодення полягає у формуванні відповідного культурного потенціалу вчителя музики – етнопедагогічного, який забезпечує аксіологічне підґрунтя для розвитку творчої особистості на основі системи духовних цінностей, надбаних українським народом за багатовікову історію його існування. Формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики залучає демократичні ідеали і гуманні методи виховання, притаманні українській народній педагогіці, до практичної педагогічної діяльності вчителя музики на основі синтезу двох основних напрямків руху сучасної освіти: гуманізації та формування національної свідомості.

У той же час, необхідна для ефективного забезпечення вищезазначених процесів етнопедагогічна підготовка майбутніх учителів, цілеспрямоване залучення до навчально-виховного процесу засобів та методів української народної педагогіки, не є сьогодні цілеспрямованими і достатніми. Таким чином, *актуальність* теми нашого дослідження обумовлена необхідністю розв'язання протиріччя між невичерпним потенціалом української народної педагогіки щодо удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики і недостатньою кількістю наукових досліджень, здійснених у цьому напрямку. З огляду на вищезазначене, *метою* нашого дослідження є конкретизація засобів української народної педагогіки в якості важливого чинника формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики.

Вперше категорія “етнопедагогічна культура” була досліджена В.Ніколаєвим у якості соціально-педагогічного феномену, що характеризує міру освоєння традиційної педагогічної

культури народу, відповідає за розуміння виховної сутності її цінностей, їх адекватного використання в сучасній практиці навчання і виховання [3]. Дослідник розглядав означений феномен в якості цілісної динамічної системи, що складається з трьох структурних компонентів-характеристик: етнопедагогічної свідомості, етнопедагогічного мислення й етнопедагогічної діяльності. Окрім В.Ніколаєва проблему етнопедагогічної культури розглядали С.Єлканов, Л.Северінова, М.Харитонов, підкреслюючи в своїх дослідженнях непересічне значення практичного запровадження у процес професійної підготовки вчителя засобів і методів народної педагогіки.

З метою конкретизації означених засобів доцільно, на нашу думку, окреслити основні тенденції розвитку етнопедагогічної науки у цілому. В 60-і роки минулого століття в дослідженнях з народної педагогіки відбувається розмежування двох головних спрямувань. В.Ніколаєв пропонує розрізнити в етнопедагогіці дві царини народно-педагогічних знань: народну педагогіку, в якій інтегровані загальні виховні цілі, ідеї, закономірності, принципи, засоби, методи та ін.; етнічну педагогіку, що включає такі специфічні задачі, джерела народного виховання, які забезпечують розвиток якостей і відношень, притаманних психології нації [3]. Дослідження, виконані в руслі першого напрямку, спираються переважно на етнографічний підхід (праці В.Афанасьєва, Ш.Мірзоева, В.Ніколаєва, В.Петрова).

Методологічну основу другого напрямку складають дослідження, що розробляють царину народних емпіричних знань, в якій знаходять відображення цілі, завдання, а також сукупність народних засобів і навичок виховання. Дослідження, проведені в межах другого підходу, спираються на матеріали в царині народної культури, зокрема, фольклористики (праці В.Алексєєва, А.Іваницького, М.Стельмаховича, Я.Ханбікова). Представники обох напрямків розвитку спільно трактують етнопедагогіку як науку, що вивчає досвід народу щодо виховання і навчання підростаючого покоління. На сучасному етапі розвитку з'являються дослідження, які займаються не просто проблематикою етнопедагогіки, етнопсихології, етнософії тощо, а похідними від цієї проблематики. До таких похідних тем відносяться, наприклад, теми етнопедагогічної культури та її характеристик – етнопедагогічної свідомості, етнопедагогічної діяльності, а також етнопедагогічного мислення.

Дослідивши наукові праці зазначених вище авторів, нами було проаналізовано рівень кореляції понять „народна педагогіка” та „етнопедагогіка” і констатовано, що цей рівень є дуже високим, адже велика кількість вчених вважає, що українська народна педагогіка лежить в основі української професійної педагогіки.

Українська етнічна педагогіка як наука вивчає надбання українського народу в сфері навчально-виховної мудрості в якості цілісної педагогічної системи, створеної на основі перевірених практикою емпіричних знань, умінь і навичок; забезпечує розвиток якостей особистості, притаманних українському народу згідно паритету його виховних ідеалів. На нашу думку, дієвість сучасних провідних педагогічних методик забезпечується практичною їх обґрунтованістю на принципах і засобах української народної педагогіки.

Предмет української етнопедагогіки складає педагогіка українського народу як сукупність педагогічних знань, засобів і методів, напрацьованих народом у царині його виховного досвіду, що формувався історично одночасно з українським етносом і є складовою його культури. Саме комплекс засобів і методів української народної педагогіки є інструментом формування феномену етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики, основними компонентами-характеристиками якої є етнопедагогічна свідомість, етнопедагогічна діяльність, етнопедагогічне мислення.

До засобів української народної педагогіки за класифікацією В.Коротєєвої [2], відносяться:

- рідна українська мова як мова навчально-виховного процесу, що забезпечує створення найсприятливіших умов для розвитку та саморозвитку особистості;
- українська історія (козаччина, гайдамаччина тощо) як джерело виховного потенціалу для підростаючого покоління;
- краєзнавство як провідник у формуванні національної духовної культури;
- народна міфологія як чинник формування українського національного характеру, способу мислення та світогляду;
- український фольклор як втілення багатогранної душі українського народу, його духовного багатства;

- національне мистецтво як джерело засвоєння ідейності, моральності, естетики рідного народу;
- народний календар як втілення синтезу народних знань народної філософії, астрономії, математики, біології, хліборобської справи тощо;
- національна символіка як чинник етнізації молоді, формування історичної пам'яті та свідомості;
- родинно-побутова культура як запорука виконання та продовження заповітів старшого покоління, вивчення і знання родоводу та ін.

Творче використання засобів української народної педагогіки як чинник формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики полягає у виявленні етнопедагогічного змісту навчальних дисциплін, обов'язкових до викладання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах.

Формування та розвиток етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки передбачає, на нашу думку, набуття нового знання щодо удосконалення навчально-виховного процесу на основі застосування педагогічного досвіду українського народу з метою перетворення об'єкту праці згідно виховного ідеалу педагогіки українського народу. Саме сформованість етнопедагогічної культури надає можливість учителю проникати в сутність явищ навчально-виховного процесу та аналізувати ці явища, отримуючи їх опосередковане відображення згідно етнопедагогічних принципів.

Сформованість етнопедагогічної культури забезпечує процес безперервної взаємодії вчителя з об'єктом праці, тобто з учнем, на основі застосування методів і засобів української народної педагогіки. Етнопедагогічно спрямована діяльність педагога-музиканта розглядається в якості системи дій, спрямованих на досягнення мети і завдань, окреслених педагогікою українського народу, а саме на формування в підростаючого покоління духовності, притаманної українському народові шляхом оволодіння молоддю змістом освіти, що втілює національні цінності, а також виховання свідомих представників української нації, творців суверенної держави.

Українська мова викладання і спілкування в процесі вивчення навчальних дисциплін як провідний засіб української народної педагогіки для формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики є необхідною умовою вироблення і функціонування основних носіїв національної культури; одним з найбільш універсальних засобів згортання і збереження інформації щодо транслявання та розвитку історії й культури українського етносу; запорукою опанування сумарними результатами мислительської діяльності попередніх поколінь українців, повним обсягом знань, закріпленням в українському слові; об'єктивною умовою підвищення рівня фаховості викладання на основі виявлення етнопедагогічного змісту навчальних дисциплін.

Вивчення рідної історії – наступний засіб української народної педагогіки – запорука пізнання витоків духовності свого та інших народів, що проживають на території України як основи формування етнопедагогічної культури. Етнопедагогічний потенціал навчальної дисципліни “Історія української музики” полягає у вивченні певних історичних епох України, засвоєнні історичного досвіду минулих поколінь, ознайомленні з потужним виховним ідеалом, створеним видатними українськими композиторами С. Гулаком-Артемовським (опера “Запорожець за Дунаєм”), М. Лисенком (опера “Тарас Бульба”), Б. Лятошинським (кантата “Заповіт”, симфонічна поема “Гражина”), Л. Ревуцьким (кантата-поема “Хустина”, обробки українських народних пісень) тощо; в сприйнятті духовності, моральності, ідейності та естетики рідного народу через національне мистецтво.

Таким чином відбувається оволодіння певним історичним, краєзнавчим, мистецьким досвідом, належним чином організованим і поданим у підручниках, програмах, посібниках, особисто викладачем, а також під час прослуховування твору на засадах комплексу емоційного, мисленнєвого, діяльнісного факторів. Успішне засвоєння такого досвіду може відбутися тільки на основі активної цілеспрямованої етнопедагогічної діяльності в процесі формування саме етнопедагогічної культури.

Народна міфологія, до головних жанрів якої належать легенди, казки, притчі та ін., також є засобом формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики.

Виховний потенціал цих жанрів полягає у формуванні українського національного характеру, способу мислення та світогляду. Ознайомлення з українською міфологією в процесі засвоєння курсу „Народознавство та фольклор України” забезпечує майбутнім вчителям музики розуміння складних процесів сьогодення, допомагає здійснювати аналіз витоків української національної культури та істотних зв'язків між ними й сучасним станом культурного розвитку в його трансформації. Особливого значення набуває вивчення жанрів народної міфології періоду дохристиянської доби, які містять неоціненні відомості про походження наших пращурів.

Важливим засобом формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики є *фольклор*, зокрема музичний, що є фактором концентрації всього культурно-історичного потенціалу українського етносу. Практичне знання фольклору становить інформаційну основу національної свідомості етносу і національної свідомості індивіда, яка, в свою чергу, є змістовою базою формування етнопедагогічної культури вчителя музики.

Коефіцієнт застосування *українського музичного фольклору* в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музики дуже високий: постановка голосу, хоровий клас та хорове диригування – вивчення і виконання зразків музичного фольклору, аранжованих провідними майстрами А.Авдієвським, В.Єфимовим, І.Свешніковим, І.Сльотою тощо; методика музичного виховання – напрацювання шкільного репертуару та ознайомлення з програмами з музики для загальноосвітніх шкіл на основі національного фольклору та мистецтва; сольфеджіо – використання зразків вокальних жанрів народної музики для практичного опрацювання студентами в залежності від теми, мети та побудови конкретного заняття; гармонія та поліфонія – ілюстрування прикладами народної музики будь-якої теми курсів, використання їх у творчих письмових вправах та вправах на фортепіано з урахуванням стилевих особливостей, притаманних українському музичному фольклору того чи іншого періоду; „Народознавство та фольклор України” – вивчення зразків музичного фольклору згідно відповідних тем курсу, засвоєння основ теорії фольклору, здійснення письмового та усного аналізу музичного фольклорного твору.

Національне мистецтво як потужний засіб формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики фіксує в собі підсумок історичного шляху етносу, результати його культурної життєдіяльності та розвитку, відображає в сконцентрованій формі його національну специфіку. Емоційне забарвлення особистісного розуміння національного мистецтва робить процес формування етнопедагогічної культури більш ефективним, виявляючи етнопедагогічний потенціал курсів з “Історії української музики”, “Постановки голосу”, “Хорового диригування”, “Хорового класу” тощо.

Підсумовуючи дуже стислий розгляд проблематики засобів української етнопедагогіки в контексті формування етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музики у процесі його професійної підготовки, можна констатувати, що їх цільове та систематичне застосування підсилює етнопедагогічний потенціал навчальних дисциплін, обов'язкових до викладання у вищих музично-педагогічних навчальних закладах, а також створює перспективу розвитку теорії та практики професійної музично-педагогічної освіти в цілому.

Література

1. Україна XXI століття. Державна національна програма "Освіта" - К.: Райдуга, 1994. – 61с.
2. Коротеева В.О. Науково-педагогічні основи вивчення української народної педагогіки в вузі (в трьох частинах). Частина перша / В.О. Коротеева – Миколаїв, 1994. – 116 с.
3. Николаев В.А. Теория и методика формирования этнопедагогической культуры учителя: автореферат дисс. на соискание учен. степени доктора пед. наук: 13.00.01/ Николаев Валерий Александрович. – М., 1998. – 38 с.